

The state, in the first place, is interested in developing life insurance, as it will increase the social protection of the population and raise additional funds into the economy through a new flow of the long-term investments.

Джерела та література

1. Артюх Т. М. Страхування життя в умовах сучасного страхового ринку України *Фінанси, облік і аудит*. 2011. № 18. С. 9–15.
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 9 міс. 2018 р. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/9_mis_2018/sk_9_mis_2018.
3. Карлін М. І. Борисюк О. В. Управління державними фінансами: посібник. Луцьк : ПП Іванюк , 2013. 273 с.
4. Малинич, Г. М. Порівняльний аналіз розвитку ринку страхування життя у країнах світу. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2011. Вип. 1 (4) URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mhhuks>.
5. Top Life insurance companies 2018. URL: <http://www.thebestlifeins.com/top-Ufe-insurance-companies/world-assets>.

References

1. Artyukh T. (2011). Strakhuvannja zhyttja v umovakh suchasnogho strakhovogho rynku Ukrajinjy [Life insurance in the conditions of modern insurance market of Ukraine]. *Finansy, oblik i audyt*, 18, pp. 9–15 [in Ukrainian].
2. Information on the status and development of the insurance market of Ukraine in 9 months 2018. Retrieved from: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/9_mis_2018/sk_9_mis_2018. [in Ukrainian].
3. Karlin M. I. Borysjuk O. V. (2003), *Upravlinnja derzhavnymy finansamy* [Public finance management], Lucjk: PP Ivanjuk. pp.273 [in Ukrainian].
4. Malynych, G. (2011). Porivnjajlnyj analiz rozvytku rynku strakhuvannja zhyttja u krajinakh svitu. [Comparative analysis of the development of the life insurance market in the countries of the world.]. *Socialjno-ekonomichni problemy i derzhava*. Vol. 1 (4). Retrieved from: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11mhhuks> [in Ukrainian].
5. Top life insurance companies 2018. Retrieved from: <http://www.thebestlifeins.com/top-life-insurance-companies/world-assets> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.02.2019 р.

УДК 336.143:336.22(477)

Цимбалюк Ірина
кандидат економічних наук, доцент,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування;
м. Луцьк; ORCID ID 0000-0001-7224-2365
e-mail: tsymbaliuk.ir@gmail.com
<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-01-106-115>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ОЦІНКА ЇЇ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

У статті проаналізовано доходи зведеного бюджету України, визначено роль податкових надходжень та основні фактори, що впливають на їх обсяг. Проведено аналіз динаміки прямих та непрямих податків. З'ясовано, що основну частину податкових надходжень формують податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток, ПДВ та акцизний податок. Здійснено оцінку фіскальної ролі, виявлено тенденції та наведено основні чинники, що визначали динаміку надходжень до зведеного бюджету найбільш значимих податків. Проведено оцінку фіскальної ефективності податкової системи України на основі її порівняння із податковими системами країни ЄС за показником податкового навантаження та із врахуванням результатів рейтингу Doing Business.

Ключові слова: податкова система, зведений бюджет, податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок, податкове навантаження.

Цимбалиук Ирина
кандидат экономических наук, доцент,
Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки,
кафедра финансов, банковского дела и страхования;
г. Луцк; ORCID ID 0000-0001-7224-2365
e-mail: tsymbaliuk.ir@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ И ОЦЕНКА ЕЕ ФИСКАЛЬНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ

В статье проанализированы доходы сводного бюджета Украины, определена роль налоговых поступлений и основные факторы, влияющие на их объем. Проведенный анализ динамики прямых и косвенных налогов. Определено, что основную часть налоговых поступлений формируют налог на доходы физических лиц, налог на прибыль, НДС и акциз. Осуществлена оценка фискальной роли, выявлены тенденции и приведены основные факторы, определявшие динамику поступлений в сводный бюджет наиболее значимых налогов. Проведена оценка фискальной эффективности налоговой системы Украины на основе ее сравнения с налоговыми системами страны ЕС по показателю налоговой нагрузки и с учетом результатов рейтинга Doing Business.

Ключевые слова: налоговая система, сводный бюджет, налог на прибыль, налог на доходы физических лиц, налог на добавленную стоимость, акцизный налог, налоговая нагрузка.

Tsymbaliuk Iryna
PhD in Economics, Associate Professor,
Lesya Ukrainka Eastern European National University
Department of finance, banking and insurance;
Lutsk; ORCID ID 0000-0001-7224-2365
e-mail: tsymbaliuk.ir@gmail.com

FEATURES OF THE UKRAINE TAX SYSTEM FUNCTIONING AND ASSESSMENT OF ITS FISCAL EFFICIENCY

The article states that taxes are one of the main links of economic relations in society, as well as the main form of income of the state.

The purpose of the article is to conduct the analysis of tax revenues to the state budget in order to determine the peculiarities of the functioning of the Ukrainian tax system and assess its fiscal efficiency.

According to the results of the study of the Ukraine's Consolidated Budget incomes dynamics, the tendency of their growth has been revealed. The structure of tax revenues is analyzed. The correlation between direct and indirect taxes in the tax system of Ukraine is investigated and their role in filling the state budget is determined. The analysis of the main taxes having the highest fiscal value was carried out. The volume of personal income tax revenues was investigated, the factors that influenced of their change were determined. The enterprise income tax has been analyzed, and its fiscal role in filling the consolidated budget of the state is determined. The main changes in the method of calculation and payment of these taxes, which influenced the dynamics of its revenues to the budget, are outlined.

Indirect taxes, such as value-added tax (VAT) and excise tax, have the most important role in the formation of budget revenues. The article analyzes the impact of indirect taxes and determines the factors that influence the change in their volume. It is revealed that the current mechanism of VAT payment significantly reduces its fiscal efficiency, since more than half of the received tax returns to the payers. Therefore the main amount of VAT comes from taxation of imports. Despite this, VAT remains the most significant source of budget revenues. Its share in tax revenues of the consolidated budget increased throughout the period under investigation.

In contradistinction to VAT, most of the excise tax comes from internal transactions with excisable goods.

The analysis shows that the share of tax revenues in the consolidated budget is constantly fluctuating, which is a consequence of the imperfection of taxation in Ukraine, the constant changes in the structure of the tax system and the mechanism for collecting basic taxes, the general instability of the economic situation in the country.

In general, when assessing the fiscal efficiency of the Ukrainian tax system, it can be stated that today the volume of taxes in Ukraine are quite high. In this context, an important task is to optimize the tax burden. Excessive and uneven tax burden in the country leads to a decrease in economic activity and its shadowing.

Key words: tax system, consolidated budget, income tax, personal income tax, value added tax, excise tax, tax burden.

Постановка проблеми. Податки є однією із основних ланок економічних відносин у суспільстві, а також головною формою доходів держави. Вони є важливим інструментом впливу держави на соціально-економічні процеси, що в ній відбуваються.

Податкові надходження до бюджету обумовлюються як зміною податкової системи так і впливом ряду зовнішніх факторів, що визначаються соціально-економічною та політичною ситуаціями в країні. Відтак аналіз функціонування податкової системи варто розпочати із дослідження структури зведеного бюджету та визначення причин зміни обсягу податкових надходжень, що його формують.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості функціонування податкової системи України, її стан та розвиток досліджували багато науковців, зокрема М. Диха [1], М. Карлін [2], А. Лаврешов [3], М. Пасічний [4], Н. Проць [5] та ін. Вченими було розглянуто концептуальні основи податкової системи в контексті фіскальної та економічної ефективності, розвинуто теоретико-методологічні підходи до визначення фіскальної результативності та ефективності оподаткування як на державному, так і на місцевому рівні, проаналізовано проблеми фіскальної оптимізації в Україні та запропоновано шляхи їх вирішення з урахуванням досвіду зарубіжних країн. Водночас, необхідність забезпечення зростання обсягів податкових надходжень та зменшення негативного впливу на діяльність суб'єктів господарювання обумовлює актуальність дослідження питання визначення рівня фіскальної ефективності податкової системи з урахуванням особливостей її функціонування.

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналізу податкових надходжень до бюджету держави задля визначення особливостей функціонування податкової системи України та оцінки її фіскальної ефективності.

Виклад основного матеріалу. За результатами досліджень динаміки наповнення Зведеного бюджету України помітною є тенденція їх зростання, що в основному відбулось завдяки збільшенню податкових надходжень, які забезпечують орієнтовно 80 % доходів (табл. 1).

Таблиця 1

Структура доходів Зведеного бюджету України за 2010–2017 роки, відсотки

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Податкові надходження	74,53	83,97	80,94	79,96	80,57	77,86	83,13	81,44
Неподаткові надходження	23,47	15,05	18,16	19,18	17,67	21,49	16,03	15,18
Доходи від операцій з капіталом	0,99	0,58	0,67	0,36	0,44	0,28	0,20	0,22
Офіційні трансферти від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій	0,10	0,13	0,04	0,34	1,18	0,29	0,54	0,16
Цільові фонди	0,88	0,24	0,19	0,19	0,19	0,19	0,10	3,00

Розраховано автором на основі даних звітів Державної казначейської служби про виконання бюджету [7].

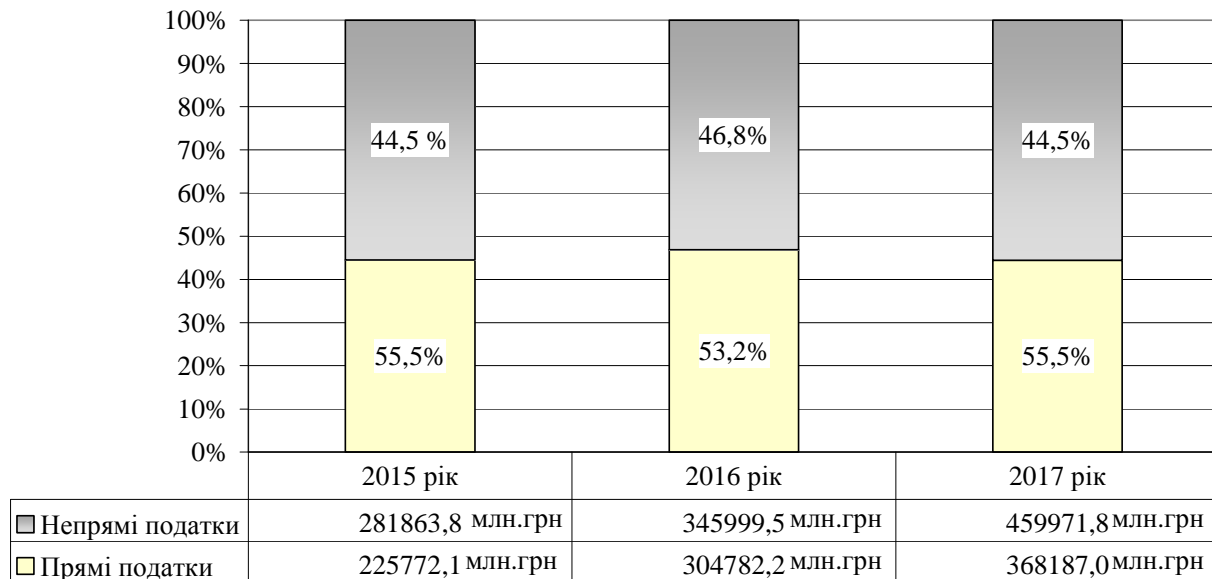
За досліджуваний період прослідковувалось збільшення частки податкових надходжень з 74,53 % у 2010 р., до 83,97 % – у 2011 р. і після незначного падіння у 2012-2015 рр., їх значимість знову відновились до 83,13 % – у 2016 р. і 81,44 % у 2017 році. Відповідно протилежні зміни відбувались щодо неподаткових надходжень: різке скорочення з 23,47 % у 2010 р. до 15,05 % у 2011 р. і з подальшим відновленням до 21,49 % у 2015 р. та черговим падінням частки до 15,18 % у 2017 році. Така динаміка свідчить про взаємозаміщення неподаткових платежів податковими та посилення фіскальної ролі останніх у наповненні бюджету держави.

Зростання абсолютних показників обсягу податкових надходжень до бюджетів пов'язане як із інфляційним чинником та падінням курсу національної валюти, так і частково із позитивними змінами в організації податкової сфери, зокрема удосконаленням адміністрування податків. До факторів, які вплинули на рівень податкових надходжень до бюджету слід віднести ріст ВВП, зміну структури платіжного балансу, податкові реформи та нестабільність законодавчої бази. Серед мікроекономічних чинників основний вплив на динаміку податкових надходження, на нашу думку, мали скорочення податкових пільг, якими могли скористатись підприємства, падіння рівня їх прибутковості внаслідок економічної кризи, підвищення витрат на оплату праці через зростання мінімальної заробітної плати тощо.

Найбільше фіскальне значення у податковій системі України відіграють чотири податки: податок на додану вартість (ПДВ), податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок та податок на прибуток підприємств. У сукупності вони забезпечили у 2017 р. понад 83 % податкових надходжень в країні.

Протягом трьох аналізованих років простежується тенденція до зростання номінальних надходжень від зазначених чотирьох податків, проте помітним є зниження частки податку на прибуток (з 14 % у 2014 р. до 9 % 2016–2017 рр.) та зростання ролі непрямих податків, зокрема ПДВ – з 35 % у 2015 р. до 38 % у 2017 р. та акцизного податку – з 10 % у 2013 р. до 14 % у 2017 році. Це свідчить про перекладання податкового тягаря на плечі споживачів та послаблення залежності податкової системи від результатів діяльності суб'єктів господарювання і доходів отриманих фізичними особами. Така модель податкової системи використовується за умов нестабільної економіки, та високого рівня тінізації доходів. Переважання непрямих податків дозволяє забезпечити стійкі надходження до бюджету, в той же час знижується регулююче значення податків.

Динаміка обсягу прямих та непрямих податків у податкових надходженнях зведеного бюджету України за 2015–2017 зображено на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка обсягів прямих та непрямих податків у структурі податкових надходжень України за 2015–2017 рр.

Розраховано автором на основі даних звітів Державної казначейської служби про виконання бюджету [7].

Частка прямих податків за 2015–2017 рр. у середньому становила 45 %, серед них найбільший відсоток припадає на податок на прибуток фізичних осіб (ПДФО) [8]. З 2013 по 2017 рр. обсяги його надходжень зросли майже у 2,5 рази. Суттєвий темп приросту ПДФО спостерігається з 2015 р., коли в порівнянні із попереднім періодом надходження від податку кожного року зростали на 33–38,8 % та склали 185,7 млрд.грн. (рис. 2).

Таку динаміку визначили зміни у методиці нарахування ПДФО, зокрема у 2014 р. було введено оподаткування доходів у вигляді відсотків та сум пенсій, які більші 10 тис. грн. за ставкою 15 %, а також запроваджений у складі податку військовий збір (ставка 1,5 %). Збільшенню надходжень сприяло спрощення методики оподаткування та перехід з 2016 р. на універсальну ставку податку 18 %, а зростання розміру мінімальної заробітної плати у 2017 р. спричинило розширення бази оподаткування податком.

Зниження податку на прибуток підприємства (ПП) у 2014–2015 рр. було обумовлено значним скороченням бази оподаткування внаслідок кризових явищ в економіці, політичної нестабільності та значним обсягом податкових пільг. Однак економічне відновлення у 2016–2017 роках позитивно вплинуло на надходження ПнП. Помітним є зменшення фіскальної ролі оподаткування діяльності підприємств, так як частка надходжень від податку в порівнянні з 2013–2014 рр. суттєво знизилась (рис. 3). Зниження частки податку на ПнП у наповненні зведеного бюджету можна пояснити також зростанням значимості інших податків у структурі податкової системи. Зокрема, з 2013 р. на відсоткових пункти зросла вага податку на доходи фізичних осіб, сягнувши у 2017 р. позначки 22,4 %.

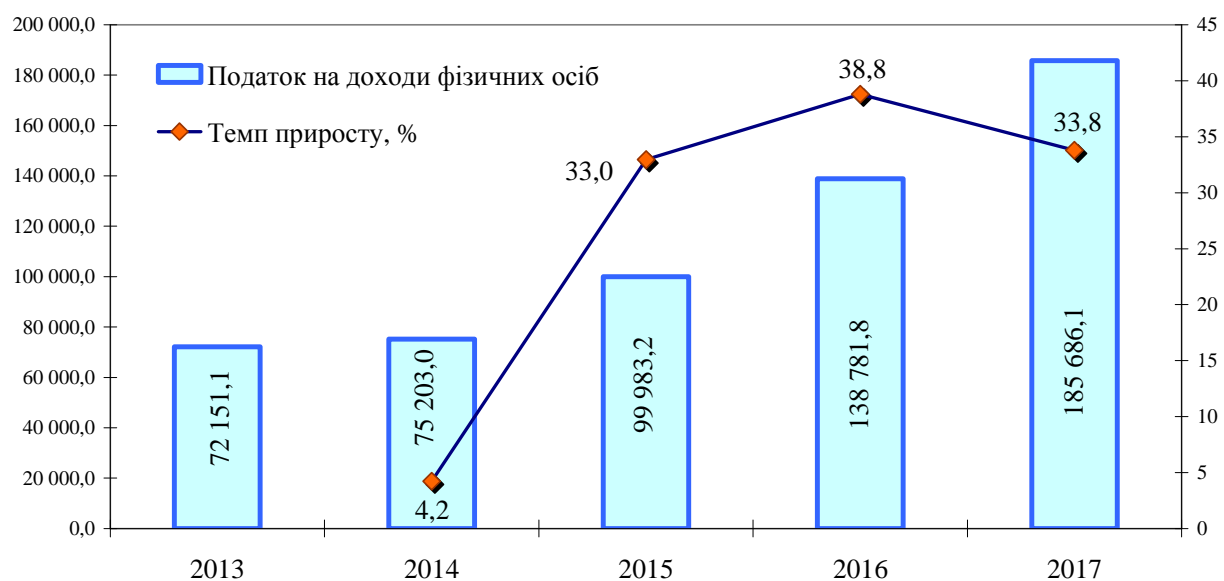

Рис. 2. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб до зведеного бюджету України, млн. грн

Розраховано автором на основі даних звітів Державної казначейської служби про виконання бюджету [7].

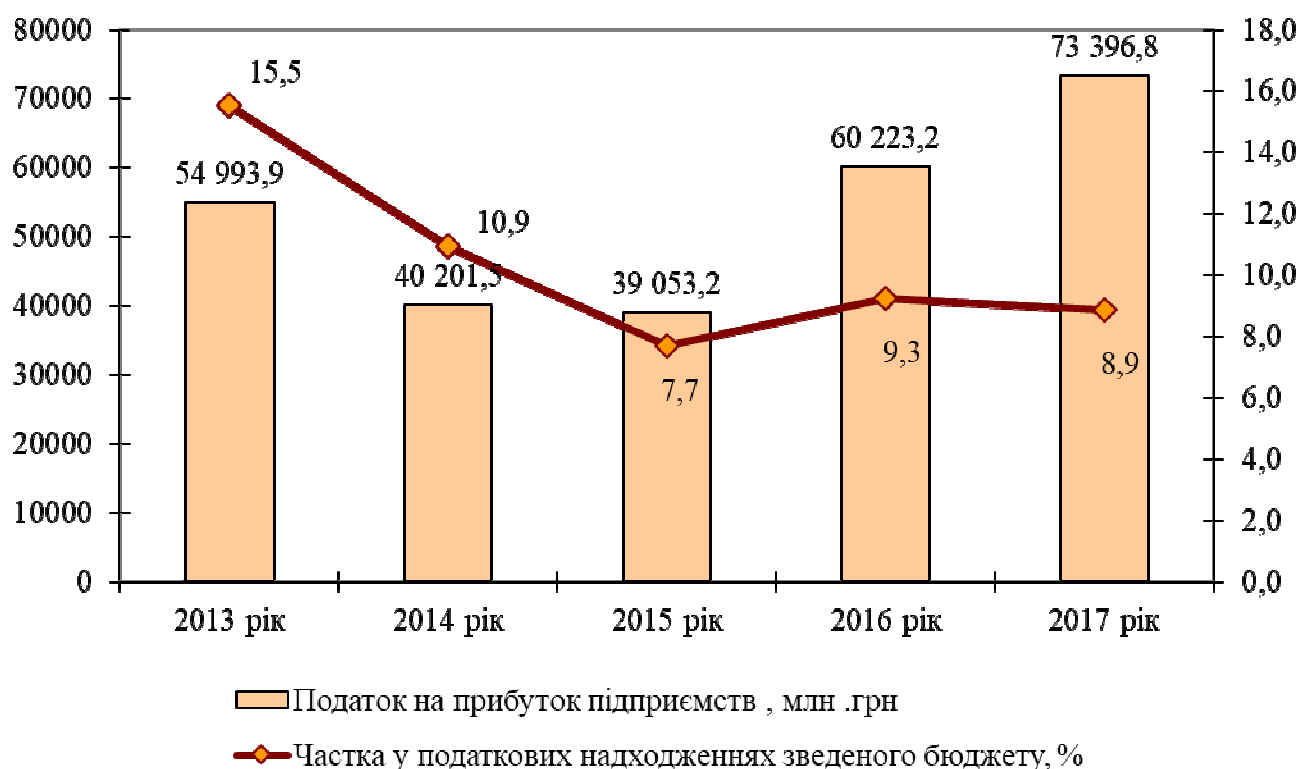

Рис. 3. Фіскальна роль податку на прибуток підприємств у зведеному бюджеті України

Розраховано автором на основі даних звітів Державної казначейської служби про виконання бюджету [7].

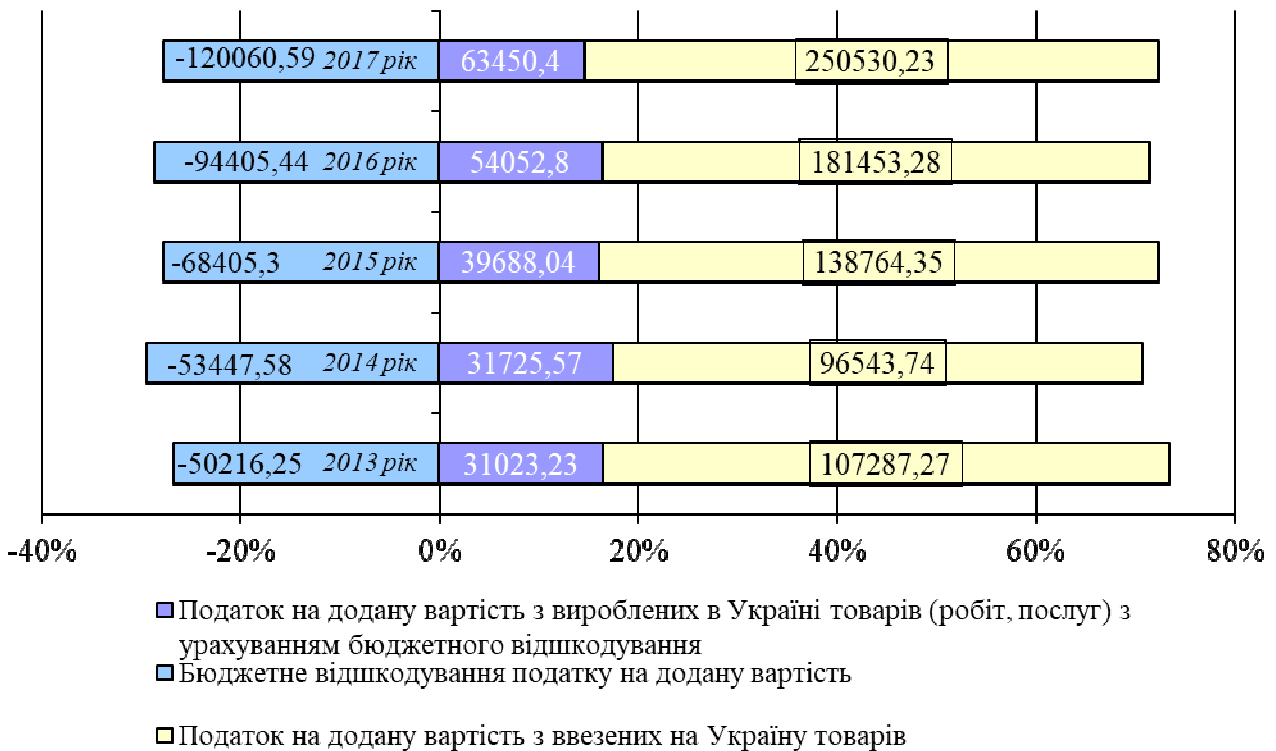
Серед причин відображеної на рисунку динаміки податку на прибуток можна відмітити зміни у методиці його нарахування і сплати. Так з 2013 р. для підприємств, у яких річний дохід понад

20 млн. грн., було запроваджено щомісячний авансовий платіж, який сплачувався протягом наступних 12 місяців. Їх сума нараховувалась виходячи з фінансових результатів попереднього року, тому підчас економічної нестабільності та зниження прибутковості діяльності підприємств вникали значні обсяги переплат податку до бюджету. Починаючи з 2016 р. авансові платежі з ПнП були скасовано та запроваджено подання податкової звітності та сплату квартального податку для платників, дохід яких перевищував 20 млн. грн. [9].

Важливу роль у формуванні доходів бюджету мають і непрямі податки, зокрема податок на додану вартість (ПДВ) від імпортованих та українських товарів, робіт, послуг та акцизний податок.

За 2017 р. загальний обсяг надходження податку на додану вартість до зведеного бюджету (з урахуванням відшкодування) становив 313,98 млрд. грн., порівняно із 2016 р. їх сума зросла на 33,3 %, або на 78,47 млрд. грн. Питома вага податку на додану вартість в загальному обсязі податкових надходжень до зведеного бюджету у 2017 р. підвищилась на 1,7 відсоткових пункти до 37,9 %.

Близько 80% (у 2017 р. 79,79%) суми ПДВ забезпечує оподаткування ввезених на територію України товарів. Так, у 2017 р. з цього джерела надійшло 250,53 млрд. грн., що на 37,83 млрд. грн. більше ніж було заплановано і на 69,08 млрд. грн. – ніж у 2016 році. У 2018 р. сума була зросла на 269,08 млрд. грн. Надходження ПДВ у 2013-2017 рр. наведено на рис. 4. Основним чинником впливу на зростання надходжень непрямих податків, а саме ПДВ є обсяг споживання, імпорту і експорту товарів, а також рівень інфляції та обмінний курс національної валюти.

Рис. 4. Надходження ПДВ до зведеного бюджету України, млн. грн

Розраховано автором на основі даних звітів Державної казначейської служби про виконання бюджету [7].

Як видно з рис. 4, протягом досліджуваного періоду зростали суми надходження ПДВ від вироблених в країні товарів, робіт послуг, разом з тим збільшувались і суми заявленого бюджетного відшкодування.

У 2017 р. обсяг бюджетного відшкодування ПДВ за загальним фондом зведеного бюджету грошовими коштами залишився зріс в порівнянні із 2016 р. та становив 120060,56 млн. гривень. Введення електронної системи адміністрування суттєво не вплинули на ситуацію щодо сплати податку, так як і надалі частка бюджетного відшкодування продовжувала зростати швидшими темпами: із 61,8% надходжень від податку у 2013 р. частка повернень зросла до 67,7% у 2016 році. У 2017 р. було заявлено до відшкодування 66,6 % суми акумульованого ПДВ. Таким чином діючий

механізм сплати ПДВ суттєво знижує його фіскальну ефективність, оскільки більше половини отриманого податку повертається назад платникам.

Незважаючи на це ПДВ залишається найбільш значимим джерелом наповнення бюджету. Його частка у податкових надходженнях зведеного бюджету зростала з 35,15 % у 2015 р. до 37,91% у 2017 р. Виявлена тенденція доводить важливість ПДВ для податкової системи України, відтак, попри численні пропозиції щодо його заміни податком з обороту, вважаємо такі зміни недоцільними. Після проведених реформ податкова сфера України потребує часу для стабілізації, а подальші зміни можуть бути негативно сприйняті суб'єктами господарювання та призвести до скорочення обсягу податкових надходжень. Окрім того збереження ПДВ відповідатиме визначеному орієнтиру на євроінтеграцію та відповідає довготерміновій меті гармонізації української економіки з європейськими стандартами.

Щодо акцизного податку, то упродовж 2015–2017 рр. обсяг його надходжень значно змінився (рис. 5).

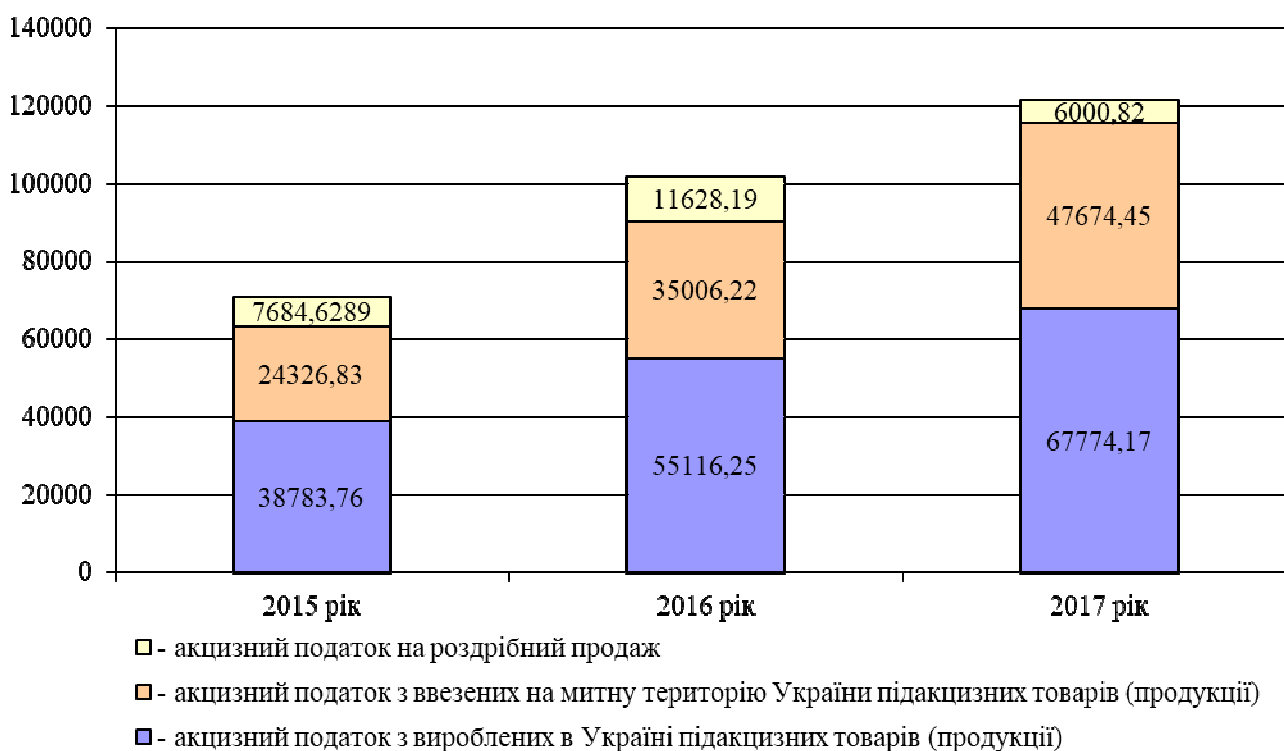

Рис. 5. Динаміка надходжень акцизного податку до зведеного бюджету України, млн.грн.

Розраховано автором на основі даних звітів Державної казначейської служби про виконання бюджету [7].

На відміну від ПДВ, більша частина акцизного податку надходить від внутрішніх операцій з підакцизними товарами. Так у 2015 р. акцизний податок із ввезених на територію України товарів становив 45,02 % від загальної суми акцизного податку у зведеному бюджеті України, у 2016 р. частка від вказаного джерела оподаткування була дещо більшою (45,08 %), а у 2017 р. продовжила зростати до рівня 45,2 %.

Позитивна динаміка надходжень акцизного податку з 2015 р., була обумовлена впливом ряду факторів, серед яких:

- внесення до переліку підакцизних товарів електричної енергії;
- підвищення ставок на бензин, дизельне паливо, газ;
- включення до переліку підакцизних товарів транспортних засобів призначених для перевезення вантажів та пасажирів з одночасним зростанням ставок податку на легкові авто;
- запровадження акцизного податку на роздрібний продаж.

На збільшення обсягу акцизного податку вплинуло і зростання курсу євро, оскільки окремі підакцизні товари (паливо, транспортні засоби) оподатковуються за ставками вираженими у цій валюті [9].

Отже, дослідження податкових надходжень є основою для здійснення оцінки стану податкової системи загалом. Проведений аналіз свідчить, що частка податкових надходжень у зведеному бюджеті постійно коливається, що є наслідком недосконалості сфери оподаткування в Україні, постійних змін структури податкової системи та механізму справляння основних податків, загальної нестабільності економічної ситуації в країні.

Без стабільної та ефективної податкової системи неможливо посилити притік іноземних інвестицій в Україну. Важливим показником для розуміння ефективності податкової системи є податкове навантаження, який у загальному розраховується як відношення суми податків і обов'язкових соціальних внесків до обсягу ВВП. Оптимальність рівня податкового навантаження має визначатися економічними умовами розвитку та складовими системи державного управління, а також тим, як ефективно використовуються податкові надходження при перерозподілі державного бюджету для задоволення соціально-економічних потреб суспільства [10].

Згідно рейтингу податкового навантаження на бізнес Doing Business, який складають Світовий банк спільно з аудиторською компанією PwC, визначено, що у 2018 р. різниця між рівнями податкового навантаження у країнах ЄС була досить суттєвою: найнижчий показник податкового навантаження в Люксембурзі (20,5 %), Хорватії (20,6 %), на Кіпрі (22,7 %) є майже втричі меншим, ніж найвищий показник, а саме у Франції (62,2 %), Бельгії (57,1 %), та Австрії (51,8 %) [11]. Такі відмінності у рівнях податкового навантаження зумовлені як різними підходами до встановлення виду і розміру податкових ставок, об'єктів і баз оподаткування, так і різним рівнем економічного розвитку та обсягу ВВП досліджуваних країн. В середньому ж загальне податкове навантаження в усіх країнах ЄС у 2018 р. становило 40,6 %. Для порівняння податкове навантаження в Україні становить 37,8 %. Підтримуючи тезу Лаврешова А. [4, с. 41], що ситуація склалась досить парадоксальна, адже за рівнем середньодушових доходів Україна серйозно відстає від високорозвинених країн, тоді як за податковим навантаженням знаходиться поряд з Фінляндією (38,4 %), та значно попереду Великобританії (30,7 %), Ірландії (26,0 %) та Данії (24,2 %) [11].

Ототожнюючи ефективність та дієвість податкової системи М. Диха зазначає, що основними характеристиками її має стати невелика кількість податків, прості та зрозумілі процедури адміністрування платежів, прозора податкова політика держави та дотримання принципу стабільності податкового законодавства. Необхідною є розробка дієвої антиофшорної політики, що дасть змогу збільшити надходження до бюджету [1]. Погоджуючись із думкою Пасічного М. [5], що ефективність фіскальної функції податкової системи полягає в максимізації податкових надходжень та мінімізації витрат на їх одержання, в подальшому зміни податкової системи України потрібно спрямувати на вдосконалення системи адміністрування, а також посилення відповідальності уряду за використання сум акумульованих податків. Адже високий рівень корупції та відсутність персональної відповідальності урядовців за результативність проведених реформ – є основною причиною недосконалості вітчизняної системи оподаткування зокрема та складної економічної ситуації в країні загалом. За останні роки хоч і були зміни в податковому законодавстві, проте не завжди вони є економічно доцільні, але кожен новий або видозмінений позитивно вплинув на наповнення [12, с. 99-115]. Негативний вплив на фіскальну ефективність податкової системи країни здійснюється внаслідок тінізації економіки, недосконалого механізму справляння податків, зборів та інших обов'язкових платежів, подекуди необґрунтованого використання податкових пільг, низького рівня податкової культури та податкової дисципліни суб'єктів господарювання.

Висновки. Визначено, що протягом періоду дослідження динаміка надходжень до Зведеного бюджету України мала позитивну тенденцію. Окреслене зростання в більшій мірі відбувалось завдяки податковим надходженням, які займали у структурі доходів близько 80 %. Основна сума податкових надходжень забезпечується чотирма податками: ПДВ, податком на доходи фізичних осіб, акцизним податком та податком на прибуток підприємств, що свідчить про їх вагомість з фіскальної точки зору.

Загалом оцінюючи фіскальну результативність податкової системи України можна стверджувати, що на сьогодні величина та обсяг податків в Україні є достатньо високими. В контексті цього, важливим завданням є оптимізація податкового навантаження, так як фіскальне спрямування податкової системи України не забезпечує досягнення соціально-економічної результативності використання зібраних податків. Разом з тим ефективною вона є лише у тих випадках, коли через механізм оподаткування держава здатна розв'язувати завдання, направлені на розвиток виробництва і підвищення рівня життя населення.

Джерела та література

1. Диха М. В., Гончаров Ю. В. Податкова система як складник забезпечення розвитку соціально-економічної системи України. *Сучасні питання економіки і права*. 2018. Вип. 1. С. 86–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2018_1_11
2. Карлін М. І. Фіскальна оптимізація: суть, структура, проблеми в Україні та шляхи їх вирішення *Економічний форум*. 2016. № 4. С. 219–227. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_4_33
3. Карлін М. І., Цимбалюк І. О. Фінанси домогосподарств провідних країн світу: Навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 172 с.
4. Лаврешов А. Ю. Сучасний досвід розвитку податкових систем в зарубіжних країнах. *Менеджер*. 2016. № 3. С. 39–45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2016_3_7, с. 41
5. Пасічний М. Фіскальна результативність податкової системи Україн. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. № 3. С. 116–130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2018_3_11
6. Проць Н. В. Сутність та фіскальна роль місцевих податків та зборів в умовах реформування бюджетного та податкового законодавства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. 13. 2016. С. 536–541. URL: <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/108.pdf>
7. Звіти про виконання бюджету / Державна Казначейська Служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
8. Податкові надходження до бюджету та витрати / Z-Україна: статистика, економіка, політика, персони. 2018. URL: <http://zet.in.ua/statistika-2/byudzheta/podatkovy-nadkhodzhennya-do-byudzheta-ta-vytraty/>
9. Доходи бюджету за січень-червень 2018 року: Звіт Міністерства Фінансів України. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%201-2%20%D0%BA%D0%B2_2018_082018-compressed.pdf
10. Цимбалюк І. О., Міщанчук О. О. Особливості визначення податкового навантаження на рівні держави та регіону. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 3(2). С. 101–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_3%282%29_23
11. Paying-Taxes 2018 / World bank Group. – 2018. URL: https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc_paying_taxes_2018_full_report.pdf
12. Проблеми розвитку фінансової системи України та шляхи їх вирішення : монографія. М. І. Карлін та кол. авт ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Карліна. Луцьк: Терен, 2014.

References

1. Dykha, M. V. & Honcharov, Yu. V. (2018). Podatkova systema yak skladnyk zabezpechennia rozvytku sotsialno-ekonomichnoi systemy Ukrainy [The tax system as a component of ensuring the development of the socio-economic system of Ukraine]. *Suchasni pytannia ekonomiky i prava. – Modern issues of economics and law*, 1, 86–99. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2018_1_11 [in Ukrainian].
2. Karlin, M. I. (2016). Fiskalna optymizatsiia: sut, struktura, problemy v Ukraini ta shliakhy yikh vyrishennia [Fiscal optimization: the essence, structure, problems in Ukraine and ways of their solution]. *Ekonomichnyi forum. – Economic forum*, 4, 219–227. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_4_33 [in Ukrainian].
3. Karlin, M. I. (2014). Finansy domohospodarstv providnykh krain svitu: Navchalnyi posibnyk [Finances of Households in the Leading Countries of the World]. Lutsk, Vezha-Druk, 172. [in Ukrainian].
4. Lavreshov, A. Yu. (2016). Suchasnyi dosvid rozvytku podatkovykh system v zarubizhnykh krainakh [Current experience of the development of tax systems in foreign countries]. *Menedzher. Manager*, 3, 39–45 URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzhm_2016_3_7 [in Ukrainian].
5. Pasichnyi, M. (2018). Fiskalna rezultatyvnist podatkovoi systemy Ukrainy [Fiscal Performance of the Tax System of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. – Bulletin of the Kiev National Trade and Economic University*, 3, 116–130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2018_3_11 [in Ukrainian].
6. Prots, N. V. (2016). Sutnist ta fiskalna rol mistsevyykh podatkiv ta zboriv v umovakh reformuvannia biudzhethnoho ta podatkovoho zakonodavstva [The essence and fiscal role of local taxes and fees in the context of reforming fiscal and tax legislation]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national problems of the economy*, 13, 536-541. URL : <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/108.pdf> [in Ukrainian].
7. Derzhavna Kaznacheiska Sluzhba Ukrainy (2018). Zvity pro vykonannia biudzhetu. [Reports on budget execution]. URL : <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> [in Ukrainian].
8. Podatkovi nadkhodzhennia do biudzhetu ta vytraty [Tax revenues and expenses] (2018). *Z-Ukraina: statystyka, ekonomika, polityka, persony. – Z-Ukraine: statistics, economics, politics, personalities*. URL : <http://zet.in.ua/statistika-2/byudzheta/podatkovy-nadkhodzhennya-do-byudzheta-ta-vytraty/> [in Ukrainian].
9. Dokhody biudzhetu za sichen-cherven 2018 roku [Budget revenues for January-June 2018] (2018). *Zvit Ministerstva Finansiv Ukrainy. – Report of the Ministry of Finance of Ukraine*. URL: <https://www.minfin.gov.ua> [in Ukrainian].

10. Tsymbaliuk, I. O. & Mishchanchuk, O. O. (2014). Osoblyvosti vyznachennia podatkovoho navantazhennia na rivni derzhavy ta rehionu [Features of the definition of the tax burden at the level of the state and the region], *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. – Bulletin of the Khmelnytsky National University. Economic Sciences*, 3(2), 101–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_3%282%29__23 [in Ukrainian].
11. Paying-Taxes 2018 (2018). *World bank Group*. URL: https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/pdf/pwc_paying_taxes_2018_full_report.pdf [in English].
12. Karlin M. I. (2014). *Problemy rozvytku finansovoi systemy Ukrainy ta shliakhy yikh vyrishennia* [Problems of the development of the financial system of Ukraine and the ways of their solution], Lutsk, 99–115.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2019 р.

УДК 336.02

Вахновська Наталія,
кандидат економічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет;
кафедра фінансів, банківської справи та страхування;
м. Луцьк; ORCID ID 0000-0002-3057-7834;
e-mail: vna2712@ukr.net

Пиріг Світлана,
кандидат економічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет;
кафедра фінансів, банківської справи та страхування;
м. Луцьк; ORCID ID 0000-0002-1205-9814;
e-mail: sw41@ua.fm
<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-01-115-120>

ФІСКАЛЬНА СКЛАДОВА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У статті досліджено фінансове забезпечення формування доходів місцевих бюджетів в контексті сталого соціально-економічного розвитку територій. Досліджено фіскальну політику в напрямку формування власних доходів місцевих бюджетів, основні джерела їх наповнення. Проаналізовано склад та структуру місцевих податків та зборів, визначено наслідки реформи територіальної організації влади та обґрунтовано значення фіскальної складової підвищення бюджетного потенціалу місцевого рівня. Виокремлено проблеми стягнення та підвищення ролі місцевих податків та зборів як інструмента формування власних доходів місцевих бюджетів. Обґрунтовано напрямки впливу органів місцевого самоврядування на розмір фіскальної складової місцевих бюджетів.

Ключові слова: місцевий бюджет, бюджетний потенціал, фіскальна політика, місцеві податки та збори.

Вахновская Наталья,
кандидат экономических наук, доцент,
Луцкий национальный технический университет
кафедра финансов, банковского дела и страхования;
г. Луцк; ORCID ID 0000-0002-3057-7834;
e-mail: vna2712@ukr.net

Пыриг Светлана,
кандидат экономических наук, доцент,
Луцкий национальный технический университет
кафедра финансов, банковского дела и страхования;
г. Луцк; ORCID ID 0000-0002-1205-9814;
e-mail: sw41@ua.fm

ФИСКАЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ В КОНТЕКСТЕ ФИНАНСОВОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ